

Д.Умарханова,

юридик фанлар номзоди,
Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети
катта илмий ходим-изланувчиси

ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК МЕХАНИЗМИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ТАҲЛИЛИ

Аннотация: мазкур мақолада жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликнинг ҳуқуқий асоси ҳисобланган халқаро шартномалар ҳамда унга боғлиқ бўлган халқаро ҳужжатлар ўрганилган ва таҳлил қилинган. Бундан ташқари, муаллиф жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмининг халқаро-ҳуқуқий тартибга солиниши таҳлил этишни осонлаштириш ҳамда ушбу масалани атрофлича тадқиқ этиш мақсадида мазкур ҳужжатларни бир неча гуруҳларга бўлиб ўрганган.

Калит сўзлар: халқаро жиноят ҳуқуқи, халқаро ҳамкорлик, жиноятчилик, экстрадиция, қидирув, ҳибсга олиш, ўзаро ҳуқуқий ёрдам, конвенция, минтақавий халқаро шартномалар.

Аннотация: в данной статье изучены и проанализированы международные договоры, являющиеся правовой основой международного сотрудничества по уголовным делам. Вместе с тем, в целях облегчения анализа и детального исследования правового регулирования механизма международного сотрудничества по уголовным делам, автор предлагает разделить международные документы на несколько групп.

Ключевые слова: международное уголовное право, международное сотрудничество, преступление, экстрадиция, розыск, арест, взаимная правовая помощь, конвенция, международные региональные договоры.

Annotation: in this article, studied and analyzed the international treaties, which are a legal basis of the international cooperation on criminal cases. At the same time, for simplification of the analysis and detailed research of legal regulation of the mechanism of the international cooperation on criminal cases the author suggests to divide the international documents into some groups.

Key words: international criminal law, international cooperation, crime, extradition, inquiry, arrest, mutual legal assistance, convention, international regional treaties.

Жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмининг халқаро ҳуқуқий тартибга солинишини таҳлил қилишда, аввало унинг халқаро-ҳуқуқий асосларига алоҳида тўхталиб ўтиш зарур.

Бу жараёнда шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, давлатлар ўртасидаги жиноятлар устидан юрисдикцияни белгилаш, жиноят ишлари бўйича ва жиноятчиларни ушлаб бериш юзасидан ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш масалалари икки томонлама ёки кўп томонлама шартномалар ўзаролик принципи асосида амалга оширилади.

А.Х.Самидов таъкидлаб ўтганидек, “Давлат ҳокимиятининг жиноий-процессуал ҳаракатлари унинг ҳудуди билан чегараланган. Зотан, айрим вақтларда жиноий ишлар бўйича одил судловни амалга ошириш учун бошқа давлат ҳудудида ҳам процессуал ҳаракатларни амалга ошириш талаб қилинади. Ҳолбуки, давлат суверенитети тамойили бир давлат

ҳокимиятини иккинчи бир давлат ҳудудида тўғридан-тўғри ҳаракатларини (шу жумладан, судлов ишларини) амалга оширишни истисно қилади. Шу боис зарурий процессуал ҳаракатларни ўтказиш учун ягона имконият тегишли давлатга ёрдам сўраб мурожаат этишдир. Давлатларнинг жиноий ишлар бўйича ҳамкорлиги икки томонлама ва минтақавий даражада ривожланади ва бундай ҳамкорликнинг фақат айрим масалалари кўп томонлама шартномаларга киритилади” [1, 227-бет].

Халқаро ҳамжамиятнинг мазкур соҳанинг ҳуқуқий асосларини шакллантириш масаласига алоҳида аҳамият қаратаётганлиги бежиз эмас. Қайд этиш жоизки, жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик борасида қатор конвенция ҳамда икки томонлама шартномалар амал қилиб келмоқда [2].

Ушбу шартномаларни А.И. Бойцов [3, 49-бет] таъкидлаганидек, икки гуруҳга ажратиш мумкин: икки томонлама шартномалар ва кўп томонлама шартномалар. Ўз навбатида кўп томонлама шартномаларнинг қуйидаги турларини фарқлаш ўринли: а) айнан жиноятчиларни тутибберишга бағишланган шартномалар; б) ҳар томонлама ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, шужумладан экстрадиция масаласига дахлдор қоидаларни қамраб олувчи шартномалар; в) халқаро тусдаги ва халқаро жиноятларга қарши курашнинг умумий муаммоларига тааллуқли, шужумладан улар иштирокчиларининг муайян жиноятлар учун айбланган ёки судланган шахсларни утиб бериш (экстрадиция)га оид шартномалар.

Бундан ташқари, аксарият ҳуқуқшунослар томонидан жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик масалаларини тартибга солиш масаласини икки ва кўп томонлама шартномалар асосида амалга оширилиши таъкидлаб ўтадилар.

Умуманолганда, жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмининг халқаро-ҳуқуқий тартибга солиниши таҳлил этишни осонлаштириш ҳамда ушбу масалани атрофлича тадқиқ этиш мақсадида уни бир неча гуруҳларга бўлиб ўрганиш мақсадга мувофиқ.

Биринчи гуруҳга жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликка оид қоидаларни кўзда тутувчи халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлар (конвенция, декларация ва ш.к.) мансубдир. Хусусан, бугунги кунда жиноятчини ушлаб бериш, ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, халқаро ҳамжамият учун хавф тўғдирувчи жиноятларга қарши кураш тўғрисидаги қатор конвенцияларда, чунончи, Ҳаво кемаларини ноқонуний эгаллаб олишга қарши кураш (1970 йил 16 декабрь), Халқаро ҳимоядан фойдаланувчи, шу жумладан, дипломатия ходимларига қарши жиноятларнинг олдини олиш ва жазолаш (1973 йил 14 декабрь), Гаровга олишга қарши кураш (1979 йил 17 декабрь), Ядровий ашёларни жисмоний муҳофаза қилиш (1980 йил 3 март), Қийнок, шафқатсиз, ғайриинсоний муомала ва жазо турларини қўллашга қарши (1984 йил 10 декабрь), БМТ ва у билан боғлиқ ходимлар хавфсизлиги (1994 йил 9 декабрь), Бомбали терроризмга қарши кураш (1997 йил 16 декабрь), Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисидаги (1999 йил 9 декабрь) ва б.к. шу аби затор конвенциялар шулар жумласидандир [4].

БМТнинг Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши [5] ва Коррупцияга қарши [6] конвенциялари жиноят содир этган шахсларни ушлаб бериш жараёнида айрим келиб чиққан масалаларга эътибор қаратади. Мазкур конвенциялар ушлаб бериш жараёнини тартибга солиш мақсадида содир этилган

жиноятлари учун экстрадицияни амалга оширишнинг минимал базавий стандартини белгилайди ҳамда бир канча механизмларни қабул қилишни кенгайтиради. Жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмлари ҳисобланган ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, тутиб топшириш, жиноят суд иш юритувини топшириш ҳамда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларининг ўзаро ҳамкорлиги масалалари ҳам Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши ва Коррупцияга қарши конвенцияларида ўз аксини топган.

Бундан ташқари, Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларни ғайриқонуний равишда муомалага киритишга қарши кураш тўғрисидаги Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Конвенциясига [7] (1988 йилги) кўра, гиёҳвандликка оид бўлган қонунларни бузганлик учун жиноятчиларни хорижий мамлакатга ушлаб бериш, давлатлар бир-бирларига маълумотлар алмашинови, гиёҳванд моддалар сотувчисини аниқлаш ва уларни ҳибсга олиш каби ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш масалалари кўзда тутилган. Бу эса, конвенцияда назарда тутилган жиноятларни содир этган шахсларни жиноий жавобгарликдан қутилиб қолиши олдини олиш ва жазоланиши лозимлигини кўрсатади. Бу каби қоидалар 1929 йилги Пул белгиларини қалбакилаштиришга қарши кураш бўйича халқаро конвенция ва унинг протоколида ҳам ўз аксини топган.

Кўп томонлама шартнома ва келишувлар тузишдан кўзланган пировард мақсад – давлатларнинг географик яқинлиги, иқтисодий, сиёсий ва маданий алоқадорлиги, стратегик манфаатларининг умумийлиги туфайли жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликни амалга оширишнинг мақбул механизмини ишлаб чиқишдир. Бу эса, минтақавий ва умумминтақавий конвенцияларда ўз аксини топади.

Жумладан, Европа давлатлари ўртасида “Ушлаб бериш тўғрисидаги Европа Конвенцияси” [8, 227-бет], “Жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам тўғрисидаги Европа конвенцияси”, “Жиноят суд иш юритуви учун топшириш тўғрисидаги Европа конвенцияси” каби минтақавий шартномалар жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмини амалга оширишда дастуриламал бўлиб хизмат қилади.

Бундан ташқари умум минтақавий даражадаги кўп томонлама шартномалар қаторига 1981 йилда қабул қилинган Америкаларо Экстрадиция тўғрисидаги конвенцияси, Жиноят ишлари бўйича ўзаро ёрдам тўғрисидаги конвенция (1992), 1952 йилги Араб мамлакатлари Лигаси шартномасини киритиш мумкин.

Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги доирасида Ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тўғрисида 1993 йилда тузилган Минск Конвенцияси билан 2002 йил 7 октябрда қабул қилинган “Фуқаролик, оилавий ва жиноят ишлари бўйича ҳуқуқий ёрдам ва ҳуқуқий муносабатлар тўғрисидаги Конвенция” (Кишинёв конвенцияси)ни кўришимиз мумкин [9].

Иккинчи гуруҳга халқаро ташкилотлар томонидан ишлаб чиқилган намунавий, тавсиявий тусдаги ҳужжатлар киради. Маълумки, давлатлар ўртасида халқаро алоқалар ҳар соҳада ривожланиб, такомиллашиб бормоқда. Жумладан, жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик, жиноятчиликка қарши курашнинг миллий ва минтақавий ўзига хослиги ва бошқа кўплаб жиҳатлари назарда тутилган ҳолда халқаро ташкилотлар, хусусан, БМТ билан давлатларнинг халқаро ҳамкорлиги ҳам эътиборга молик.

Глобал даражада жиноятчиликка қарши кураш ташкилотчиси сифатида БМТ умумий стандартлар, кўрсатмалар, тавсиялар ишлаб чиқади. Бугунги кунда БМТ доирасида ушбу тадқиқот юзасидан намунавий юри дик ҳужжатлар ишлаб чиниш орали уни тизимлаштиришга қаратилган ишлар амалга оширилаётганлигини таъкидлаш ўринли. Шунингдек, жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликка оид амалдаги икки томонлама шартномалар кўп жиҳатдан эскиргани ва халқаро жиноят ҳуқуқидаги сўнгги янгилекларни қамраб олмаслиги боис Жиноятчиликнинг олдини олиш ва унга қарши кураш кўмитасига юри дик ҳужжатлар намунасини ишлаб чиниш бўйича кодификациявий ишлар олиб бориш вази фаси топширилган. Шу маънода БМТнинг “Ушлаб бериш тўғрисидаги Намунавий шартнома”, “Жиноят иш юритуви соҳасида ўзаро ҳуқуқий ёрдам тўғрисидаги Намунавий шартнома”, “Шартли айбланган ва озод қилинган ҳуқуқбузарлар устидан назорат қилиш учун топшириш тўғрисидаги Намунавий шартнома”, “Жиноят иш юритуви учун топшириш тўғрисидаги Намунавий шартнома” [10] жиноятчиликнинг олдини олиш ҳамда жиноий одил судлов соҳасида халқаро ҳамкорликни йўлга қўймоқчи бўлган давлатлар учун ҳуқуқий ёрдам кўрсатувчи ҳаққоний омил бўлиши кўзда тутилган эди. Мазкур намунавий шартномалар амалдаги икки томонлама шартномаларни қайта кўриб чиқиш учун асос сифатида тақдим этар экан, БМТ замонавий ҳуқуқшунослик нуқтаи назаридан тўғри бўлган – жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликка оид муносабатларни тартибга солишда халқаро шартномалар муштараклигини таъминлаш мақсадини кўзлади. Намунавий шартномалар асосида жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликни кенгайтириш ўз навбатида халқаро ҳамжамиятнинг халқаро жиноятчиликка қарши кураши самарадорлигини оширишга хизмат қилди. Халқаро майдонда 1998 йил Халқаро жиноят суди Рим статутининг қабул қилиниши ҳамда унда 17 моддадан иборат (86-102-моддалар) “Халқаро ҳамкорлик ва суд ёрдами” номли тўққизинчи қисмининг киритилиши ҳам жиноят одил судлови соҳасидаги халқаро ҳамкорликни ташкиллаштиришга муносиб ҳисса қўшди.

Булардан ташқари, БМТнинг ихтисослаштирилган муассасаларидан бири бўлган Жиноятчилик ва гиёҳвандлик бўйича бошқармаси Ушлаб бериш бўйича намунавий қонун [11] ишлаб чиққан бўлиб, мазкур қонун ўз қонунчилигига ўзгартириш киритишни ёки мазкур соҳада янги қонун қабул қилинишини кўзда тутган давлатлар фойдаланиши мумкин.

Учинчи гуруҳга давлатлар ўртасида жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик масаласида имзолаган икки томонлама шартномаларини киритишимиз мумкин. Жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорликни амалга оширишда давлатлараро икки томонлама шартномаларнинг урни улкан. Бу борада Америка ва Европа мамлакатларининг амалиёти таҳсинга лойик. Мазкур масала юзасидан давлатларнинг тажрибасини навбатдаги параграфимизда ўрганишимиз боис, қуйида икки томонлама халқаро шартномаларнинг халқаро ҳуқуқий асос сифатида ўрни ва ролига тўхталиб ўтамыз.

Маълумки, икки томонлама шартномалар икки халқаро ҳуқуқ субъекти иштирок этадиган, томонларнинг ўзига хос жиҳатлари ва уларнинг муносабатларини инобатга оладиган, аниқ масалалар юзасидан келишиб олинadиган, баъзан кўп томонлама

шартномаларда белгиланган мажбуриятларини бажариш юзасидан тузиладиган халқаро шартномалар тушунилади. Бугунги кунга қадар халқаро ҳуқуқий доктринада жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик бўйича асосан икки томонлама шартномалар тузиш тенденцияси ривожланаётганлигини кузатишимиз мумкин.

Тўртинчи гуруҳга, халқаро ташкилотлар томонидан ташкил этиладиган ишчи гуруҳларнинг маърузалари, қарорлар, тавсиялари, қўлланмалари ҳамда ўтказиладиган семинар-практикумларнинг ҳужжатларини киритиш мумкин. Мазкур ҳужжатлар жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмини такомиллаштириш масаласида ўзининг ижобий натижаларини кўрсатаётганлигини гувоҳи бўлишимиз мумкин. Масалан, БМТнинг Жиноятчилик ва гиёҳвандлик масалалари бўйича Бошқармаси (UNODC) томонидан ушлаб бериш борасида суд ишларини кўриб чиқишнинг самарадорлигини ошириш мақсадида норасмий экспертлар гуруҳи ташкил этилди. 2004 йил Вена шаҳрида бўлиб ўтган мажлисда мазкур ишчи гуруҳ ушлаб беришни амалга оширишда кўп учраётган, натижаси самарали бўлишига тўсқинлик қилаётган миллий-ҳуқуқий тизимлар ҳақида муҳокама қилинди. Мажлис яқунлари бўйича маъруза тайёрланиб, унда қуйидаги масалалар юзасидан тавсиялар келтирилди:

- Ушлаб беришнинг инфратузилмаси: қонунчилик, шартномалар, институтчионал тузилмалари ва бошқалар;

- Амалиётда қўрилган суд ишлари: режалаштириш, суд иш юритувини тайёрлаш ва ўтказиш, маълумотларни бериш тизими, тил муаммолари ва бошқалар;

Юқорида келтирилган норасмий экспертлар гуруҳи томонидан авваллари ҳам маърузалар тайёрланган бўлиб, 1993 йилда Халқаро мусодара қилиш билан боғлиқ бўлган ўзаро ҳуқуқий ёрдам ҳамда 2001 йилда суд ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдамнинг мақбул тажрибалари хусусида бўлган.

Жиноий одил судлов ва жиноятчиликни огоҳлантириш бўйича БМТ Конгресси томонидан “Ҳуқуқни муҳофаза қилиш соҳасида, ушлаб бериш чора-тадбирларини ҳисобга олган ҳолда халқаро ҳамкорликни кенгайтириш” номли ҳужжат қабул қилиниб, унда асосан ўзаро ҳуқуқий ёрдам ва ушлаб бериш масалаларини қамраб олган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ва жиноий одил судлов соҳасида халқаро ҳамкорликнинг асосий тенденциялари, амалиёти ва сўнгги ҳодисалари ўз аксини топган.

БМТнинг Жиноятчилик ва гиёҳвандлик масалалари бўйича Бошқармаси (UNODC) билан Австралия ҳукумати томонидан 2009 йилда Қўлланма ушлаб чиқилган бўлиб, мазкур қўлланманинг мақсади ўзаро ҳуқуқий ёрдам ва ушлаб бериш борасида халқаро ҳамкорлик механизмини таништириш ва уларни қўллаш бўйича йўриқномани тақдим этишдан иборат. Қўлланма Жанубий-Шарқий Осиё давлатлари Ассоциацияси ташкилоти иштирокчилари учун мўлжалланганлигига қарамадан, жиноий одил судлов масалалари борасида барча давлатларнинг долзарб масалалари, айниқса одам савдосига қарши кураш, ишчи мигрантларнинг ноқонуний келтирилиши ҳам акс эттирилган.

Халқаро Прокурорлар Ассоциация томонидан Жиноий одил судлов соҳасида ўзаро ҳуқуқий ёрдам

кўрсатиш мақсадида прокурорларнинг фойдаланилиши учун мўлжалланган Таянч Қўлланма ишлаб чиқилди. Ушбу Қўлланма жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш принципларини ўз ичига олган, амал қилиниши лозим бўлган 3 та қоида келтирилган.

2000 йил Шимолий ва Жанубий Америка мамлакатлари Адлия вазирлари ва Бош прокурорларининг Учинчи Кенгашида жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш соҳасида Америка Давлатлари Ташкилоти аъзо-давлатлари ўртасида маълумотлар алмашувини яхшилаш юзасидан қарор қабул қилинди. Жиноий одил судлов соҳасида маълумотлар алмашувини амалга оширувчи тармоқни ташкил этиш масаласи бўйича ишчи гуруҳ тузилди. Мазкур тармоқ барча учун очиқ бўлган веб-сайт ҳисобланиб, унда асосан жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам ва ушлаб бериш масалалари бўйича Америка Давлатлари Ташкилоти аъзо-давлатлари билан халқаро ҳамкорлик олиб бораётган барча давлатларнинг ҳуқуқ тизими, қонунчилиги ва амалдаги икки ва кўп томонлама халқаро шартномалари ўз аксини топган.

Кўпчилик давлатларнинг юрисдикциясида жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмини такомиллаштириш, кенгроқ қўллаш масалалари юзасидан қонунчилик, ҳуқуқий ва маъмурий ташаббуслар амалга оширилмоқда. Мазкур ҳаракатларнинг асосий таркибий қисми сифатида миллий даражада ҳуқуқий асосни ўрнатиш, халқаро даражада эса, кенг механизми қўллаш мақсадида императив характерга эга бўлган мажбуриятларни ўз ичига олган шартномаларни қабул қилиш ҳисобланади. Ушбу қабул қилинган қонун ва шартномаларни амалиётга қўллаш жараёнида келиб чиққан муаммо ва бўшлиқларни тўлдириш, бартараф этиш ва тўғирлаш мақсадида вақти-вақти билан қайта кўриб чиқиш, ўзгартириш киритиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Саидов А.Х. Халқаро ҳуқуқ. Дарслик. – Т.: Адолат, 2001. – Б.227.
2. International Criminal Law. A Collection of International and European Instruments. Sec. rev. ed. / Edited by van den C.Wyngaert, G.Stessens, Van Daele. - The Hague, 2000.
3. Бойцов А.И. Выдача преступников. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – С 49.
4. Международно-правовые основы борьбы с терроризмом: Сборник документов / Составитель В.С. Овчинский. - М.: ИНФРА-М, 2003. – 480 с.
5. Международные право и борьба с преступностью: Сборник документов / Составители: А.В.Змеевский, Ю.М.Колосов, Н.В.Прокофьев. – М.: Международное отношения, 2004. – С.433-478. (Ст.ст. 16–19, 21).
6. www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/index.html
7. Международные право и борьба с преступностью: Сборник документов / Составители: А.В.Змеевский, Ю.М.Колосов, Н.В.Прокофьев. – М.: Международные отношения, 2004. – С.433-478. (Ст. 6-10).
8. Международные право и борьба с преступностью: Сборник документов / Составители:

А.В.Змеевский, Ю.М.Колосов, Н.В.Прокофьев. — М.: Международное отношения, 2004. — С.563-577.

9. www.lex.kz

10. www.unodc.org/unodc/en/legal-tools/modeltreaties-and-laws.html

11. www.unodc.org/pdf/model_law_extradition.pdf

Б.Мусаев,

ТДЮУ мустақил изланувчиси

МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИГА НИСБАТАН ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН ҲУҚУҚ: ЕВРОПА ИТТИФОҚИ ҚОНУНЧИЛИГИ ВА МИЛЛИЙ ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ НОРМАЛАРИНИНГ ЎЗАРО ҚИЁСИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ

Аннотация: мақолада Европа Иттифоқи халқаро хусусий ҳуқуқий коллизия нормаларини унификация қилиш жараёни таҳлил қилинган. Унда мажбурият муносабатлари, шунингдек меҳнат муносабатларини тартибга солувчи коллизия нормалар кўриб чиқилган. Мақолада европа коллизия ҳуқуқининг ривожланишининг асосий тенденциялари тадқиқ қилинган.

Калит сўзлар: унификация, коллизия тартибга солиш, Европа Иттифоқи, регламент, қўлланадиган ҳуқуқ.

Аннотация: в статье анализируется процесс унификации коллизионных норм международного частного права в Европейском союзе. Предметом рассмотрения являются коллизионные нормы, регулирующие обязательственные отношения, а также трудовые отношения с осложненным иностранным элементом. Исследуются основные тенденции развития европейского коллизионного права.

Ключевые слова: унификация, коллизионное регулирование, Европейский союз, регламент, применимое право.

Annotation: the article covers the questions of the process of the unification of conflicts of law rules of international private law in European union. The subject matters are the conflicts of law rules, which regulate obligations, so as employment relations. The main tendencies of the development of European conflicts of laws are also explored in the article.

Key words: contractual obligation, non-contractual obligation, conflicts of law, European Union, regulation, applicable law.

2003 йил 14 январда Европа комиссияси томонидан 1980 йилги “Шартномадан келиб чиқадиган мажбуриятларга нисбатан қўлланадиган ҳуқуқ ҳақида”ги Рим конвенциясини [1, 34-46-бетлар] Европа иттифоқининг бошқа ҳуқуқий ҳужжати шаклига (регламент ёки директива) трансформация қилиш ва уни замон талабларига мос ҳолда модернизация қилиш масаласини назарда тутувчи “Яшил китоб” [2] лойиҳаси тақдим этилган эди.

Ушбу мақола доирасида мазкур икки регламентларнинг батафсил тавсифи таҳлил қилинмайди, балки ҳар икки регламентнинг ўзига хос жиҳатлари аниқланади, тартибга солиш усуллари таққосланади ҳамда ушбу ҳужжатларнинг Рим конвенцияси [3] билан ўзаро нисбати таҳлил қилинган ҳолда миллий халқаро хусусий ҳуқуқий нормаларнинг мазмунига баҳо берилади.

2007 ва 2008 йиллар давомида сиёсий ва илмий тадқиқот соҳаси вакилларининг кўплаб мунозаралари натижасида Европа иттифоқининг шартнома ва шартномадан ташқари мажбуриятларга нисбатан татбиқ қилинадиган ҳуқуқ ҳақидаги янги “Рим I” ва “Рим II” Регламентлари ишлаб чиқилди.